

Innspill til representantforslag om å sikre tradisjons- og håndverksfag som bærere av norsk kulturarv

Norske Fag- og Friskolers Landsforbund (NFFL) representerer de tre kulturarvskolene Plus-skolen i Fredrikstad, Hjerleid Handverskskole og Møbelsnekkerskolen på Mysen. Dette er skoler som er unike i norsk sammenheng. I tillegg til representantforslaget som er fremmet, er NFFL veldig glad for de tydelige signalene fra både familie- og kulturkomiteen og utdannings- og forskningskomiteen i sine merknader til statsbudsjettet for 2021 og for at begge komiteer har uttrykt bekymring for de små håndverksfagene og spesielt pekt på de tre skolene som viktige institusjoner for å ivareta denne immaterielle kulturarven for framtida. En immateriell kulturarv må holdes i hevd for å kunne bevares og her spiller de tre skolene en avgjørende rolle. Skolene er bærere av en kulturarv som ikke kan arkiveres eller digitaliseres. Denne immaterielle kulturarven er en handlingsbåren kunnskap som heller ikke fullt ut kan opparbeides ved å lese en bok. Dette er kompetanse som i hovedsak sitter i hendene og som må læres med hendene – av noen som allerede besitter kompetansen. For å komme opp på et høyt faglig nivå, kreves timesvis med trening og praksis. Derfor er skoler som i dag tilbyr små håndverksfag, viktige kulturbærere som ikke må gå tapt for framtida. Dette er også avgjørende for at Norge skal leve opp til forpliktelsene vi har påtatt oss gjennom UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.

NFFL vil gjerne komme med følgende innspill til forslagene som er fremmet:

- 1. Stortinget ber regjeringen definere kulturarvskoler som skoler som sikrer ivaretagelse av nasjonal verdifull kompetanse innenfor fag som har stor betydning for ivaretagelse av vår kulturarv.**

NFFL mener dette er viktig for å gi skoleinstitusjonene anerkjennelse som kulturbærere. Dette kan deretter også gi en avgrensning av hvilke skoler som kan utløse et særskilt tilskudd for kulturarvskoler for å ivareta kompetanse i disse fagene.

- 2. Stortinget ber regjeringen etablere en grunnfinansiering for skoler som tilbyr kulturarvfag.**

For å opprettholde skolene, er det viktig at skolene får bedre økonomiske betingelser og en forutsigbarhet i økonomien fra år til år. Derfor mener NFFL det er avgjørende å få på plass en grunnfinansiering som sikrer dette og at dette kommer i tillegg til den vanlige finansieringsmodellen for friskoler.

Mange fylkeskommuner har lagt ned tilbudet innen små håndverksfag som følge av lav søkning over flere år. I dag er de tre friskolene viktige institusjoner for å opprettholde et tilbud og levende fagmiljø innen disse fagene. Samtidig opplever skolene store økonomiske utfordringer med å opprettholde driften. Dette er små skoler, men som har samme krav til skoleadministrasjon som store skoler. Små fag opplever naturligvis også større svingninger i søkermassen og er mer sårbare for dette. Siden finansieringen av skolene i dag kun er knyttet til det årlige elevtallet, er det sårbart for skolene å ikke

få fylt opp skoleplassene et år eller å miste en elev underveis i skoleåret. Skolene står også noen år i den situasjonen at de har ledige plasser som de ikke har lov til å fylle opp fordi skolene kun har tillatelse til å ta opp en fastsatt kvote med voksne elever uten rett. Det er forståelig at de som har rett skal stille først i søkerkøen, men det er vanskelig å forstå at skolene ikke skal få fylle opp ledige elevplasser med voksne søkere uten rett. Som nevnt nedenfor, er det også i stor grad voksne som søker seg til de små håndverksfagene og skolene har derfor en relativt stor voksen søkermasse.

Voksne uten rett blir også ufrivillig deltids elever fordi de har en videregående opplæring fra før og fordi skolene ikke har lov til å gi disse elevene et skoletilbud i de timene som er satt av til fellesfag. Deltids elever utløser et deltidstilskudd for skolene og reduserer med det også inntektene for skolene, men en deltids elev opptar like fullt en hel verksteds plass ved skolen (som elevene også har tilgang på ut over skoletid for å få dybdetrening).

Skolene er presset til det ytterste på økonomi og må fra år til år vurdere grunnlaget for videre drift. Dette gir også uforsvarlige og uforutsigbare forhold for ansatte ved skolene. Det bidrar i tillegg til å svekke skolenes mulighet til å ivareta sterke fagmiljø knyttet til skolene. Skolene overlever i dag i stor grad på dugnadsarbeid og innsats fra ildsjeler innen de små håndverksfagene. Det er nå et spørsmål hvor lenge skolene kan drives på denne måten.

En grunnfinansiering må ta høyde for forholdene som er beskrevet ovenfor og sikre en forutsigbar grunnfinansiering av skolene slik at skolene ikke må håndtere store svingninger i inntektene fra år til år. En slik finansiering kan fortsatt knyttes til elevtall, men må da være basert på en gjennomsnittsberegning over flere år. (Finansieringen av de offentlige landslinjene kan være en god modell for en slik finansieringsordning.) NFFL har tidligere kommet med forslag til hvordan en slik støtteordning kan innrettes og kommer gjerne med mer detaljerte innspill til en utredning av en slik støtteordning.

3. Stortinget ber regjeringen utrede finansieringen av skoleplasser innen kulturarvfag som ivaretar voksne uten rett til videregående opplæring

Det er dokumentert at de små håndverksfagene i liten grad tiltrekker seg søkere i gruppen av 16- og 17-åringer, men heller tiltrekker seg voksne søkere som allerede har gjennomført en videregående opplæring (som redegjort for i «Lenge leve tradisjonshåndverket!», rapport fra Yrkesfaglig utvalg for immateriell kulturarv og verneverdige fag i 2016). Disse søkerne har i dag ikke rett til en ny videregående opplæring og det stilles krav om en realkompetansevurdering av alle søkere til friskoler som tidligere har bestått videregående utdanning. Intensjonen med dette kravet har nok vært god, men dette har vokst til en omfattende og kostbar byråkratisk øvelse for søkerne som ønsker seg en ny videregående opplæring. Paradoksalt nok viser det seg å være spesielt krevende for de søkerne som kun har formell kompetanse fordi fylkeskommunene da rimelig nok avviser deres søknad om realkompetansevurdering fordi det ikke er noen uformell kompetanse å vurdere. Mange voksne faller fra som søkere til kulturarvskolene i disse rundene med byråkratiet for å få på plass det formelle for å kunne tas opp som elev ved skolene. NFFL har forventninger om at denne byråkratiske hindringen for voksne elever revurderes i revideringen av friskoleloven som er varslet i 2021. NFFL har tidligere levert mer omfattende innspill på denne saken og bidrar gjerne med mer detaljer på dette ved behov.

Skolene har også som tidligere nevnt, en begrensning i hvor mange voksne uten rett de får ta inn og dette blir også i mange sammenhenger et direkte hinder for voksne som ønsker å ta en håndverksutdanning. NFFL foreslår derfor at kvoten for hvor mange voksne søkere uten rett som skolene kan ta inn, fjernes. Søkere med rett kan fortsatt stille foran søkere uten rett i søkerkøen.

For å sikre finansiering av voksne elever, foreslår også NFFL at en grunnfinansiering av disse kulturarvskolene (som kommer i tillegg til vanlig finansiering av friskolene) ikke skal graderes ut fra om elevene ved skolene er deltid- eller fulltids elever. Som beskrevet ovenfor, foreslår NFFL en grunnfinansiering som kan være knyttet til elevtall som et gjennomsnitt over flere år og at deltidselever og fulltids elever utløser samme tilskudd så lenge skolene ikke har lov til å gi et fulltidstilbud til voksne uten rett og disse elevene like fullt tar opp en egen verkstedsplass ved skolene. På lengre sikt, burde det også utredes om timene som er satt av til fellesfag kan brukes til fordypning innen et håndverksfag for de som allerede har bestått fellesfagene. Dette ville være til det beste for eleven som da kan få opparbeidet mer spisskompetanse, få en fulltids elevplass og dermed også full finansiering fra Lånekassen. Dette ville også være en fordel for skolene som da vil få muligheten til å gi et fulltidstilbud innen håndverksfag, bygge ut et mer spesialisert fagmiljø knyttet til skolene og utløse fullt tilskudd innen den ordinære tilskuddsmodellen for friskoler.